

УДК 378.33:339.137

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-28>**Криховецька З.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Кропельницька С.О.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Кондур О.С.***доктор педагогічних наук, доцент,
директор Педагогічного інституту**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Krykhovetska Zoriana***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University***Kropelnytska Svitlana***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University***Kondur Oksana***Doctor of Sciences (Pedagogics), Associate Professor,
Head of the Pedagogical Institute
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ЗВО)

PROJECT ACTIVITIES AS A FACTOR OF IMPROVING COMPETITIVENESS OF DOMESTIC HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS (HEES)

АНОТАЦІЯ

Дослідження спрямоване на визначення проєктної діяльності як одного з важливих у сучасних умовах факторів формування та підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти. Визначено основні фактори забезпечення конкурентоспроможності ЗВО в сучасних умовах. Встановлено, що в сучасному світовому освітньому просторі успішними стають ті ЗВО, які активно поєднують надання базових освітніх послуг із новітніми науковими проєктами і технологіями, тобто проєктною діяльністю. Обґрунтовано необхідність пошуку дієвих механізмів фінансування досліджень ЗВО. Визначено, що найефективнішим джерелом фінансування досліджень ЗВО є гранти. Визначено переваги участі у грантових програмах для учасників проєктної діяльності. Розроблено алгоритм підготовки проєкту на грантову програму. Встановлено, що проєктна діяльність ЗВО має вплив на його рейтинг в освітньо-науковому просторі. Наприклад, проаналізовано результати проєктної діяльності Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника за 10 років та їхній вплив на підвищення його рейтингу серед ЗВО.

Ключові слова: заклад вищої освіти, проєктна діяльність, грант, конкурентоспроможність, рейтинг, грантова програма, фінансування.

АННОТАЦІЯ

Исследование направлено на определение проектной деятельности как одного из важных в современных условиях фактора формирования и повышения конкурентоспособности учреждения высшего образования (УВО). Определены

основные факторы обеспечения конкурентоспособности УВО в современных условиях. Установлено, что в современном мировом образовательном пространстве все чаще успешными становятся те УВО, что активно сочетают предоставления базовых образовательных услуг с новейшими научными проектами и технологиями, то есть проектной деятельностью. Обоснована необходимость поиска действенных механизмов финансирования исследований УВО. Определено, что наиболее эффективным источником финансирования исследований УВО есть гранты. Определены преимущества участия в грантовых программах для участников проектной деятельности. Разработан алгоритм подготовки проекта на грантовую программу. Установлено, что грантовая деятельность УВО влияет на его рейтинг в образовательно-научном пространстве. К примеру, проанализированы результаты проектной деятельности Прикарпатского национального университета им. Василя Стефаника за 10 лет, и их влияние на повышение его рейтинга среди ЗВО.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, проектная деятельность, грант, конкурентоспособность, рейтинг, грантовая программа, финансирование.

ANNOTATION

In today's market conditions, stakeholders - the Ministry of Education and Science of Ukraine, enrollees, and employers raise requirements to HEES. It causes a aggravation of competition between HEES. The national government intends to create leading scientific and educational centers in which the powerful scientific potential will be concentrated, promising scientific and technical

developments will be carried out. The enrollees pay attention to further employment, taking into consideration increasing opportunities to get education abroad. Employers strive to employ the knowledgeable specialists in various fields. In such conditions HEEs pay more attention to the problem of ensuring of the own competitiveness. The research is aimed at justifying the project activity as one of the important factors in the formation and enhancement of the competitiveness of HEEs. The main factors of ensuring the competitiveness of HEEs are identified. It is established that in today's world educational space, the HEEs that actively combine the provision of basic educational services with the latest scientific projects and technologies, that is, project activities, become more successful. Project development and participation in various funding programs organized by domestic and foreign donors is a key factor of the competitiveness of the HEE. In addition, the development of project activity influences the innovation activity of economic entities. The necessity to find effective mechanisms of financing of scientific projects is substantiated. Grants have been identified as the most effective source of funding of HEE research because of competitive selection of projects. Benefits of participation in grant programs for participants of the project activity are identified. The algorithm of project preparation to the grant program has been developed. The more grants HEE has, the higher rating HEE has in the educational and scientific space. This is facilitated by the key indicators achieved as a result of this project activity. For example, the results of project activities and participation in various grant programs of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University for 10 years and impact on improvement of its rating among the HEEs have been analyzed.

Key words: higher educational establishment, project activity, grant, competitiveness, rating, grant program, financing.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення формування ринкового середовища в Україні відбувається постійне загострення конкуренції в науково-освітній сфері між закладами вищої освіти (ЗВО). Основною причиною є зростання вимог до ЗВО з боку стейкхолдерів – Міністерства освіти і науки України, абітурієнтів, роботодавців.

Держава прагне посилити роль ЗВО у соціально-економічному розвитку суспільства і тому ставить перед ними завдання трансформації у провідні науково-освітні центри, в яких концентруватиметься потужний науковий потенціал, провадитимуться перспективні науково-технічні розробки.

Жорсткий відбір із боку абітурієнтів спричинений їхньою орієнтацією на такі спеціальності та рейтинг ЗВО, які гарантують із високою вірогідністю подальше працевлаштування, і це відбувається на тлі щорічного зростання можливостей отримати освіту за кордоном, причому у більшості випадків – на безкоштовній основі. Вхідження України в Європейський освітній і науковий простір суттєво загострює конкурентну боротьбу між вітчизняними і зарубіжними ЗВО. У більшості випадків вітчизняні ЗВО виявляються неконкурентоспроможними по відношенню до іноземних.

Підвищення вимог роботодавців до випускників ЗВО вимагає мобільності освітніх програм щодо корегування відповідно до потреб ринку праці. Роботодавці прагнуть мати необхідних їм спеціалістів, які б володіли новітніми знаннями в тих чи інших сферах, які брали активну участь у науково-дослідних проєктах

ЗВО, які будуть корисні для роботодавців. За таких умов, наука і практика все більше уваги приділяє проблемі забезпечення конкурентоспроможності ЗВО, що визначає необхідність і актуальність даного дослідження, яке спрямоване на визначення проєктної діяльності як одного з важливих у сучасних умовах фактору формування та підвищення конкурентоспроможності ЗВО.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми підвищення конкурентоспроможності ЗВО розглядали ряд вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, факторам підвищення конкурентоспроможності вузів приділяли увагу I. Labas, E. Darabos, T.O. Nagy [1], I. Tarasenko, T. Nefedova [2], N. Kireeva, E. Slepenskova, T. Shipunova, R. Iskandaryan [3], V. Prisacaru, A. Caradja [4], O. Bosak [5], B. Sačik [6]. Визначення стратегій, які забезпечують формування і підвищення конкурентоспроможності вузів продемонстровано у працях К. Кравченко [7], B. Sačika [8]. Питанням фінансування наукової діяльності присвячені праці O. Другова, B. Сухаревича [9], M. Кузалева [10], Г. Пурій [11], M. Сбруєва [12], H. Шевченко [13]. Питання грантової підтримки наукових досліджень розглядаються такими вченими, як M. Сбруєв, E. Стрельцова [14; 15], H. Шевченко. Проте проєктна діяльність як фактор конкурентоспроможності ЗВО вивчена не досить.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення ролі проєктної діяльності у забезпеченні конкурентоспроможності ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність ЗВО визначає ефективність його функціонування на ринку освітніх послуг та ринку праці для кваліфікованих кадрів загалом. Зауважимо, що не слід розглядати університети виключно як освітні установи. Адже ЗВО апіорі є мозковими центрами розвитку, які формують і мобілізують інтелектуальний капітал, що продукує високу додану вартість. Водночас відірваність від інших суспільно-економічних сфер розвитку не дає можливості ефективно використовувати цей інтелектуальний капітал.

Аналіз напрацювань вітчизняних та закордонних учених дав змогу виділити такі основні фактори конкурентоспроможності університетів:

- талановиті дослідники, викладачі та студенти, які широко використовують мобільність для обміну досвідом, знаннями та поширюють їх в інших закладах, у тому числі за кордоном;
- проривні наукові дослідження, активне залучення студентів до проведення наукових досліджень, науково-технічних розробках;
- високо розвинута система фінансування освітньої та наукової діяльності;
- поєднання науки і практики шляхом активної співпраці з бізнесом, іншими організаціями та випускниками.

У сучасному світовому освітньому просторі все частіше успішними стають ті ЗВО, які активно поєднують надання базових освіт-

ніх послуг із новітніми науковими проектами і технологіями, тобто проектною діяльністю. Розроблення проектів та участь в різноманітних програмах їх фінансування, які організують вітчизняні та зарубіжні донори, є ключовим фактором конкурентоспроможності ЗВО. Крім того, розвиток проектною діяльністю впливає на активізацію інноваційної діяльності суб'єктів економіки. А має вплив на підвищення конкурентоспроможності економіки держави та продуктивності праці.

З огляду на це постає необхідність розроблення та реалізації університетами ефективних наукових проектів для забезпечення їхньої конкурентоспроможності, що є актуально для України з метою виходу з кризи.

Пріоритетом сучасної державної політики у багатьох країнах світу є розробка та реалізація ефективних загальнонаціональних стратегій розвитку університетів на засадах, які дозволяють їм інтегруватись у глобальну систему знань, забезпечувати найвищі освітні стандарти та результати наукових досліджень і тим самим досягати високого конкурентного статусу. Для досягнення задекларованих цілей уряди країн удосконалюють законодавство, розробляють відповідні механізми та інструменти їх забезпечення, імплементують ті чи інші завдання в загальнонаціональні плани заходів щодо розвитку провідних університетів. Обов'язковим елементом при цьому є додаткове цільове фінансування університетських видатків з державного бюджету, обсяги яких фіксуються в офіційних документах, а використання чітко регламентується [12]. Конкурентні відносини в освітній сфері спонукають ЗВО розвивати матеріально-технічну базу, поліпшувати якість викладання. Проте українська сфера освіти і науки, незважаючи на певні успіхи, не відповідає провідним світовим стандартам через низку причин. Однією з найважливіших із них є несприятлива для її розвитку система фінансово-го забезпечення.

У країнах ОЕСР у середньому 25% усіх витрат ЗВО спрямовується саме на науково-дослідну діяльність. У Швеції, Швейцарії, Великобританії рівень витрат на наукові дослідження перевищує 45%. В Україні цей показник у 2011 році становить 3%, хоча згідно із Законом України "Про освіту" рівень витрат на дослідження повинен бути не менше 10% від загальних державних витрат на вищу освіту. Така суттєва різниця порівняно із розвиненими країнами світу не могла не позначитися негативно на стані науково-дослідної діяльності українських університетів. Окрім цього, у розвинених країнах фінансування досліджень науково-дослідних підрозділів відбувається за суттєвої підтримки приватного бізнесу [11].

У скрутних воєнних та економічних умовах українським науковцям розраховувати на значні бюджетні кошти недоречно. В умовах низького рівня фінансування наукових організацій

відбувається скорочення витрат на обладнання, матеріали, згортання досліджень на перспективу, перехід до виконання короткострокових проектів на основі вже існуючих напрацювань. Матеріально-технічна база нашої науки фізично й морально застаріла. З іншого боку, низька платоспроможність більшості господарюючих суб'єктів зумовила зниження фінансово підтриманого попиту на науково-технічну продукцію. Український бізнес взагалі не бажає фінансувати науку, знаходячи в умовах нестабільності інші пріоритети для витрачання коштів. Склалася стійка тенденція до скорочення перспективних наукових розробок, які могли б забезпечити розвиток високотехнологічних і наукомістких виробництв. Наука і, зокрема, університетська наука, дуже слабо включена у процес соціально-економічних перетворень і, насамперед, у становлення інноваційної економіки в країні [12].

Обсяги фінансування впливають на результативність її наукового та науково-технічного ресурсу. Недостатність фінансового забезпечення наукової діяльності породжує низький економічний ефект від наукових досліджень за наявного значного науково-технічного потенціалу країни. Належне фінансове забезпечення наукової діяльності є матеріальною основою для реалізації наукових ідей, необхідною умовою їх втілення в науково-технічну продукцію.

Світовий досвід показує, що рівень фінансування науки відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту держави, тому важливим є фінансування як фундаментальних, так і прикладних наукових досліджень. Наука – найбільш ефективна сфера капіталовкладень. У світовій практиці прийнято вважати, що прибуток від капіталовкладень у цю сферу становить 100–200% і набагато перевищує прибутки інших галузей.

Підвищення якості наукових досліджень, забезпечення конкурентоспроможності науки, її затребуваності промисловістю та суспільством обумовлює: необхідність створити оновлені організаційно-правові та ресурсні умови для стимулювання наукових досліджень, ефективний механізм визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки; формування дієвої системи перетворення наукових знань на практичні результати; втілення результатів наукових напрацювань у виробництво, що приведе до можливості сконцентрувати ресурси і кошти на пріоритетних сьогодні для держави напрямках досліджень, посилити відповідальність виконавців науково-технічних розробок за результати [11]. Однак це все можливо досягти тільки тоді, коли результати наукових досліджень будуть потрібні та цікаві не лише державі, а й світовій спільноті.

Низькі обсяги бюджетного фінансування вимагають від ЗВО постійного пошуку інших джерел залучення фінансових ресурсів для свого стабільного розвитку. У сучасних умовах

найперспективнішим джерелом є залучення коштів на фінансування проектів університетів, що забезпечить їх конкурентоспроможність в сучасних умовах. Ними можуть стати гранти, які надають різноманітні донори, розробляючи грантові програми. Цей спосіб є в даний час домінуючим в Європі та США. Його очевидною перевагою є можливість контролю ефективності наукових досліджень, що розуміється як ступінь задоволення потреб суспільства в науковому знанні. Ідея ефективності грантової підтримки науки заснована на тому, що отримання гранту передбачає конкурентний процес, а ефективний конкурентний механізм є гарантією успішної еволюції [10, с. 130].

Великою перевагою грантових програм є конкурсний відбір проектів, що дозволяє визначити найбільш оптимальний спосіб вирішення проблеми, оскільки обирається найбільш життєздатний, найефективніший проект. Це породжує здорову конкуренцію між аплікантами, та стимулює до розробки ефективних проектів, спрямованих на вирішення актуальних проблем.

Гранти присуджуються тим дослідницьким проектам і дослідникам, які отримали найвищі оцінки за результатами експертизи, що проводиться експертною комісією програми. Саме наявність експертного відбору відрізняє систе-

му грантів від пожертвувань, що, як правило, надаються без проведення експертної оцінки за бажанням жертводавця й у більшості випадків не вимагають підготовки та подачі спеціальної конкурсної документації. У найбільших наукових фондах світу частка підтриманих проектів, у загальній кількості заявлених рідко перевищує 30%, що дозволяє розглядати грантові конкурси як середовище високої конкуренції між науковцями та науковими колективами.

Як механізм фінансування наукових досліджень грант відрізняє низка ознак: 1) безоплатність (він надається безкоштовно); 2) безповоротність; 3) цільовий характер, адресність підтримки; 4) суспільна корисність; 5) конкурсність. Використання процедури рецензування (peer-review) як ключового елементу оцінки дослідницьких проектів, заявлених на конкурс, визначає символічну цінність грантів. Високо оцінюючи грантові заявки, своїм авторитетним рішенням експерти "гарантують" відповідність дослідження високим вимогам науковості, актуальності, новизни. Дослідницький грант, таким чином, є механізмом розподілу не тільки економічних ресурсів, а й наукового капіталу [14].

Сучасна система дослідницьких грантів не тільки слугує чинником підтримки якості наукових результатів за рахунок конкурсності наукових

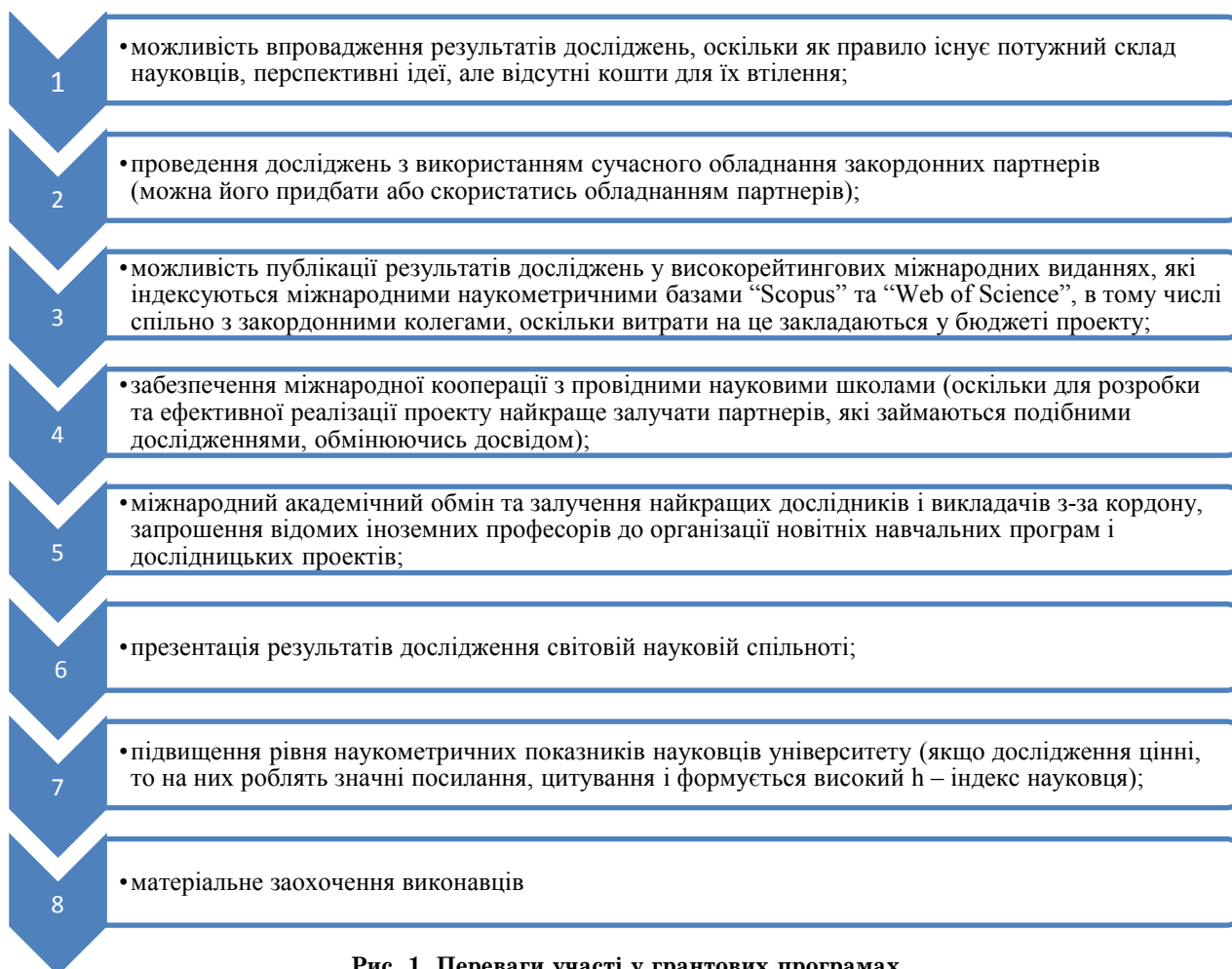


Рис. 1. Переваги участі у грантових програмах

проектів, але і є одним із механізмів трансляції наукового капіталу в поле науки, тому що за допомогою присудження грантів відбувається розподіл не лише економічних, а й не менш важливих для науковців символічних ресурсів (визнання науковим співтовариством відповідних досягнень науковця). Поряд із публікаціями в наукових журналах із високим імпаکت-фактором, науковими нагородами тощо отримання дослідницького гранту веде до підвищення рейтингу науковця в загальній структурі наукового поля [16].

Для учасників проектної діяльності перевагами участі в грантових програмах є зазначені на рис. 1.

Формування проекту починається з формування ідеї, яка виникає як реакція на будь-яку проблему, що потребує вирішення. Основні етапи підготовки проекту на грантову програму подані на рис. 2.

Сьогодні грантова активність виходить зі сфери виключно індивідуального інтересу самих науковців і все більше становить значний інтерес для керівництва організацій, співробітниками яких вони є. По-перше, деяка частка грантів, яка варіюється залежно від внутрішніх правил та статутних умов організацій, надходить до бюджету університетів і дослідницьких інститутів з метою підтримки й розвитку інфраструктури, за-

безпечення інших потреб. По-друге, у низці країн успішність наукових організацій у залученні конкурсного фінансування є одним з основних критеріїв оцінки їх результативності, який використовується під час розподілу бюджетних коштів, що виділяються на науку. По-третє, кількість отриманих грантів є важливим компонентом престижу університету, його наукової репутації. Усі ці фактори спонукають керівництво університетів посилювати тиск на дослідників і стимулювати їх участь у грантових конкурсах [12].

Чим більше грантів має ЗВО, тим вищий його рейтинг в освітньо-науковому просторі. Цьому сприяють досягнуті в результаті такої проектно-грантової діяльності ключові показники: публікація статей у виданнях, які індексуються у SCOPUS та WoS, захищені докторські та кандидатські дисертації, отримані патенти України на винаходи, авторські свідоцтва на наукові твори тощо. До прикладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (далі – ПНУ) займає станом на 2019 рік у національних та міжнародних рейтингах вузів України такі позиції:

1) Консолідований рейтинг університетів України:

16 позиція у загальному рейтингу;

8 позиція серед класичних університетів;

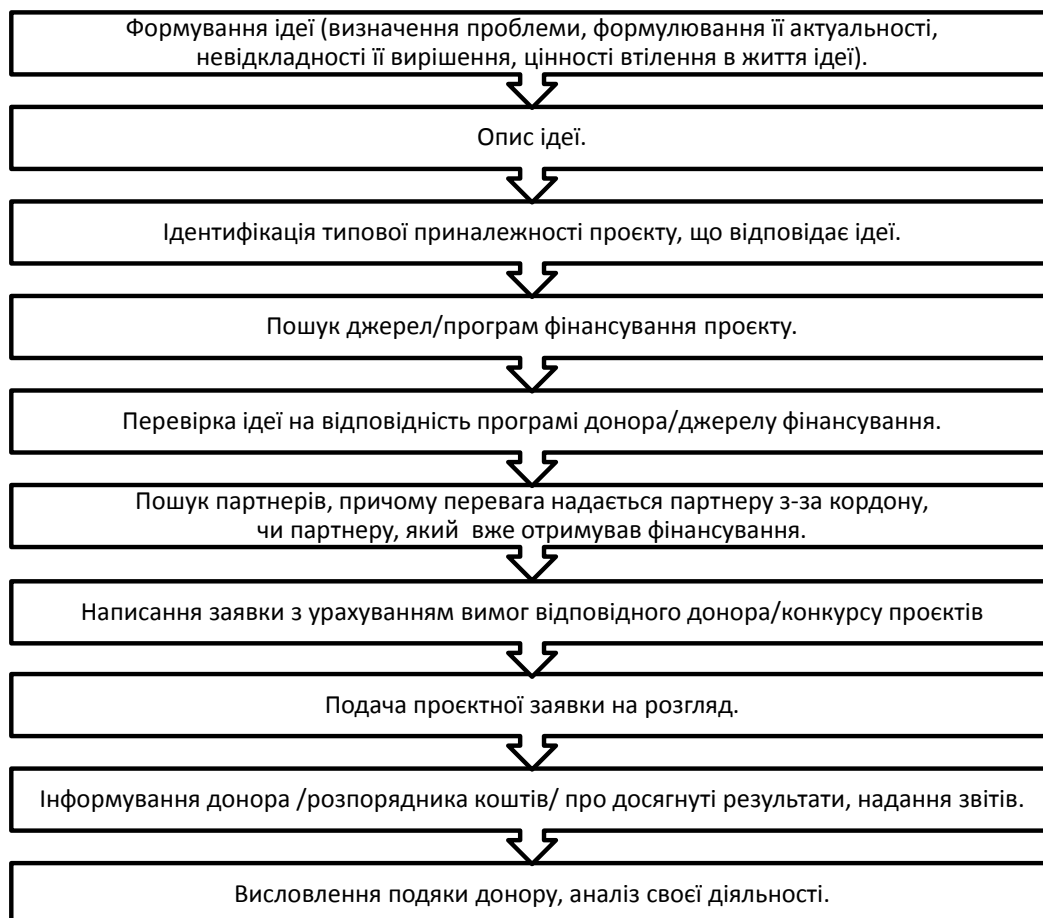


Рис. 2. Алгоритм підготовки проектів для отримання фінансування

Джерело: розробка авторів

4 позиція серед класичних університетів західного регіону України.

2) Рейтинг у наукометричній базі “Scopus”: 13 позиція.

3) Рейтинг наукометричної системи SCImago Institutions Rankings:

1 позиція серед усіх вітчизняних закладів вищої освіти;

2 позиція серед наукових організацій України [17].

У загальному проектну діяльність ПНУ, як і інших ЗВО України, зважаючи на вплив секторальних реформ, що відбуваються в державі, можна структурувати таким чином:

– держбюджетні теми щодо фундаментальних досліджень;

– держбюджетні теми щодо прикладних розробок;

– госпдоговірні теми;

– грантові проекти, програми (в т.ч. “Горизонт – 2020” – Рамкова програма Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій);

– проекти партнерства/мобільності (нд., ЕРАЗМУС+);

– проекти регіонального/місцевого розвитку.

Якщо зважати на аналітику щодо проектної діяльності, яка є доступною у більшості публічних інформаційних джерелах, то, на жаль, вона у переважній більшості демонструє результативні показники та інформацію щодо обсягів фінансування на фундаментальні та прикладні науково-дослідні розробки (проекти), більшість з яких виконуються за державної підтримки (рис.3).

Дослідити, а тим більше, провести аналіз впливу конкретних проектів ЗВО в розрізі їх типів та джерел фінансування, а також їх результатів на показники всіх видів діяльності закладу, що сприяють досягненню високих позицій у рейтингах та підвищенню рівня його конкурентоспроможності, зазвичай не вдається через брак інформації та відсутність цілісної картини проектної діяльності в освітній установі.

Водночас ПНУ розпочав структурування власної проектної діяльності та удосконалення стратегічного планування свого розвитку, розробляючи і застосовуючи на практиці власний підхід у рамках реалізації діючого проекту “Створення проектно-освітнього центру розвитку інновацій та інвестицій в регіоні”. Проект став першим проектом регіонального розвитку, що виконується ЗВО за секторальної бюджетної підтримки. Це джерело фінансування має таку особливість – воно здійснюється за кошти державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу. Таким чином, відбувається поєднання внутрішніх вітчизняних та міжнародних умов та процедур проектно-грантової діяльності.

Зважаючи на власний класифікаційний підхід (м’які / соціальні; тверді (інфраструктурні) / інвестиційні; дослідницькі / інноваційні; проекти індивідуальної мобільності / партнерства; міжнародні / транскордонні, проекти регіонального / місцевого розвитку) [18] перші емпіричні дослідження дали змогу отримати таку інформацію щодо результатів проектної діяльності в університеті.

За останні 10 років ЗВО постійно посилював власну проектну спроможність від 1-2-ох діючих проектів до понад 40 різноманітних за типами, за строками початку та тривалості реалізації, за джерелами фінансування, за формою участі (грантхолдер/партнер), за приналежністю до певної галузі знань або міжгалузевих.

Слід зауважити, що активізація та диверсифікація проектної діяльності почала здійснюватися з 2015 року (рис.4), коли університет став партнером за двома м’якими, інноваційними, міжнародними проектами в рамках програми Еразмус + КА2 (GameHub, GeSt), що реалізуються у сфері ігрової індустрії, гендерних студій та дослідницьким проектом в галузі права за фінансової підтримки Вишеградського фонду (Company Law of Visegrad Group States) [19].



Рис. 3. Динаміка фінансування досліджень ПНУ за кошти державного бюджету, тис. грн.

Джерело: Звіт про НДР ПНУ за 2019 рік



Рис. 4. Динаміка активізації проектної діяльності в ПНУ*

*Складено на основі первинних даних університету станом на липень 2019 року. Не враховано незаконфр-актовані проекти та подані на конкурси проекти, за якими ще офіційно не оприлюднені результати.

Формування позитивної й успішної проектної історії сприяло нарощенню проектного потенціалу, розширенню проектної діяльності у наступних роках. У середньому тривалість реалізації проектів становить до трьох років, винятком є проекти “Гірська школа: стан, проблеми, перспективи розвитку” (2006–2022 рр.) та Міжнародний архітектурний проект відбудови астрономічно-метеорологічної обсерваторії на горі Піп Іван, фінансування якого триває з 2011 року.

Варто зауважити, що вже у 2017 році вперше в історії українських ЗВО Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника став грантхолдером за програмою Еразмус+КА2 в рамках міжнародного проекту “Модернізація педагогічної вищої освіти з використанням інноваційних інструментів викладання” (MoPed), що дало можливість вийти на новий рівень в управлінні проектами.

Ще однією особливістю проектної діяльності університету стало спрямування її векторів у проекти регіонального та місцевого розвитку, які фінансуються в рамках програми секторальної бюджетної підтримки Євросоюзу, прямого фінансового забезпечення від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Програми польського співробітництва з розвитку “Polska Pomoc” Міністерства закордонних справ Республіки Польща та за рахунок міської цільової програми “Партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Івано-Франківську”.

Активізація глобалізаційних процесів зумовлює необхідність інтенсифікації наукових зв’язків із зарубіжними країнами. Значним ресурсом розвитку фундаментальних та прикладних досліджень має стати активізація співпраці з технологічно розвинутими країнами світу. Для переведення національної економіки на інноваційний шлях розвитку необхідно активізувати проведення прикладних досліджень і

розробок, результати яких можуть бути безпосередньо використані у виробничому процесі.

Висновки. У сучасних умовах все більше уваги необхідно приділяти управлінню конкурентоспроможності ЗВО. Основними складовими, які її забезпечують, є активізація науково-педагогічного потенціалу у проектній діяльності із залученням талановитих студентів. Одними з перспективних шляхів удосконалення системи фінансування проектів ЗВО є залучення донорських коштів через участь у різноманітних грантових програмах.

Національна система вищої освіти України має значний потенціал для свого розвитку, більш продуктивне використання якого за відповідної грантової підтримки може стати фундаментом для становлення в нашій країні конкурентоспроможних університетів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Labas Istvan, Darabos Eva, Nagy Tunde Orsolya. Competitiveness – higher education. *Studia Universitatis “Vasile Goldis” Arad. Economics Series*. 2016. Vol 26. Issue 1. P. 11–25. DOI: 10.1515/sues-2016-0002
2. Tarasenko I. O., Nefedova T. M. Innovative development as the key factor to increase competitiveness of Ukrainian higher education institutions. *Trends and mechanisms providing economic security of European education under the conditions of globalization* : collective scientific monograph / under the editing I.M. Gryshchenko, I.O. Tarasenko, A.O. Kasych, M.I. Skrypnik. Agharta Science Publishing House, Szczecin, Poland, 2018. P. 108–115.
3. Natalia Kireeva, Elena Slepenskova, Tatyana Shipunova, Roman Iskandaryan. Competitiveness of higher education institutions and academic entrepreneurship. *Revista ESPACIOS*. 2018. Vol. 39(23). P. 15.
4. Veronica Prisacaru, Alina Caradja. Factors of competitiveness of the higher education institutions of the Republic of Moldova under conditions of marketization of professional education. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering*

- in Agriculture and Rural Development*. 2018. Vol. 18. Issue 2. P. 367–374.
5. Босак О.В. Фактори конкурентоспроможності вищих навчальних закладів в системі формування економіки знань. *Регіональна економіка* 2008. № 4. С.223
 6. Сазик В.І. Ключові фактори становлення конкурентоспроможних університетів. *Економіка України*. 2013. № 5(618). С. 75–90.
 7. Satsyk Volodymyr. Global Competitiveness of Universities: Key Determinants and Strategies (International and Ukrainian cases). *Academia*. URL: https://www.academia.edu/10233950/Global_Competitiveness_of_Universities_Key_Determinants_and_Strategies_International_and_Ukrainian_cases (дата звернення: 10.08.2019).
 8. Кравченко К.В. *Управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу*. Науковий вісник Донбасу. 2011. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_3_17 (дата звернення: 10.08.2019).
 9. Другов О.О., Сухаревич В.Т. Удосконалення фінансового забезпечення сфери науки в Україні. Управління у сферах фінансів, страхування та кредиту : тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-21 листопада 2009 року, присвяченої 165-річчю Національного університету “Львівська політехніка” та 15-річчю Кафедри фінансів. Львів : Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. С. 80–82. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 19.08.2019).
 10. Кужелев М.О. Сучасний стан фінансування української науки: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 13, ч. 3. С. 129–131. (дата звернення: 19.08.2019).
 11. Пурій Г.М. Фінансування наукової діяльності як необхідна умова соціально-економічного розвитку держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : *Економічні науки*. 2014. Вип. 5(3). С. 243–246. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5\(3\)_62](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5(3)_62) (дата звернення: 10.08.2019).
 12. Сбруєв М. Г. Технології грантового супроводу науково-дослідних проєктів в університетах США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 3(47). URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2015_3_19%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2015_3_19%20(1).pdf) (дата звернення: 10.08.2019).
 13. Шевченко Н. Міжнародна грантова підтримка наукових досліджень в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у 2008–2011 рр. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2013. Вип. 2. С. 63–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_ist_2013_2_20 (дата звернення: 19.06.2019).
 14. Стрельцова Е. А. Исследовательские гранты: социологический анализ понятия. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. 2014. № 7(45). С. 186–188.
 15. Стрельцова Е.А. Негативные последствия грантозависимости современной науки. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 12. Психология. Социология. Педагогика*. 2014. Вип.1. С. 166–176.
 16. NSF-funded Nobel Prize winners in science through 2014. URL: https://www.nsf.gov/news/news_summ.jsp?cntn_id=100683 (дата звернення: 19.06.2019).
 17. Scimago institutions rankings URL: <https://www.scimagoir.com/rankings.php?country=UKR&fbclid=IwAR1cBC6c9XRbKPAml1UtwM5pUMbbMIWvVvk0pX0rL4wi8z1r8xhsvsXObzc> (дата звернення: 10.11.2019).
 18. Офіційний сайт Проектно-освітнього центру “Агенти змін” Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. URL: <http://agentyzmin.pnu.edu.ua/ua> (дата звернення: 19.11.2019).
 19. Відділ управління проєктами. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: <https://projects.pnu.edu.ua/> (дата звернення: 19.06.2019).

REFERENCES:

1. Labas Istvan, Darabos Eva, Nagy Tunde Orsolya (2016) Competitiveness – higher education. *Studia Universitatis “Vasile Goldis” Arad. Economics Series*, vol. 26, issue 1, p. 11–25. DOI: 10.1515/sues-2016-0002
2. Tarasenko I.O., Nefedova T.M. (2018) Innovative development as the key factor to increase competitiveness of Ukrainian higher education institutions. *Trends and mechanisms providing economic security of European education under the conditions of globalization* : collective scientific monograph, ed. I.M. Gryshchenko, I.O. Tarasenko, A.O. Kasych, M.I. Skrypnyk. Agharta Science Publishing House, Szczecin, Poland, pp. 108–115.
3. Kireeva Natalia, Slepenskova Elena, Shipunova Tatiana, Iskandarian Roman (2018) Competitiveness of higher education institutions and academic entrepreneurship. *Revista ESPACIOS*, vol. 39(23), pp. 15.
4. Prisacaru Veronica, Caradja Alina (2018) Factors of competitiveness of the higher education institutions of the Republic of Moldova under conditions of marketization of professional education. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, vol. 18, issue 2, pp. 367–374.
5. Bosak O.V. (2008) Faktory konkurentospromozhnosti vyshchikh navchalnykh zakladiv v systemi formuvannia ekonomiky znan [Factors of competitiveness of higher education institutions in the system of knowledge economy formation]. *Rehionalna ekonomika* [Regional Economy], no. 4, pp. 223. (in Ukrainian)
6. Satsyk V.I. (2013) Kliuchovi faktory stanovlennia konkurentospromozhnykh universytetiv [Key Factors for Becoming Competitive Universities]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], no. 5(618), pp. 75–90. (in Ukrainian)
7. Satsyk Volodymyr. Global Competitiveness of Universities: Key Determinants and Strategies (International and Ukrainian cases). Available at: https://www.academia.edu/10233950/Global_Competitiveness_of_Universities_Key_Determinants_and_Strategies_International_and_Ukrainian_cases (accessed 10 August 2019).
8. Kravchenko K.V. (2011) Upravlinnia konkurentospromozhnistiu vyshchoho navchalnoho zakladu [Managing the competitiveness of a higher educational establishment]. *Naukovyi visnyk Donbasu* [Donbass Scientific Bulletin], no. 3. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_3_17 (accessed 10 August 2019). (in Ukrainian)
9. Drugov O.O., Sukharevych V.T. (2009) Udoshkonalennia finansovoho zabezpechennia sfery nauky v Ukraini [Improvement of the financial support of the field of science in Ukraine] Tezy dopovidei II Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii “Upravlinnia u sferakh finansiv, strakhuvannia ta kredytu” [Abstracts of the Second All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Management of Finance, Insurance and Credit”], 2009, pp. 80–82. Available at: <http://ena.lp.edu.ua> (accessed 19 August 2019).

10. Kuzheliev M.O. (2015) Suchasnyi stan finansuvannia ukrainskoi nauky: problemy ta perspektyvy [The current state of financing of Ukrainian science: problems and prospects]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu* [Scientific Bulletin of Kherson State University], vol. 13, part 3, pp. 129–131 (accessed 19 August 2019). (in Ukrainian)
11. Puri H.M. (2014) Finansuvannia naukovoï diialnosti yak neobkhidna umova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy [Financing of scientific activity as a necessary condition for socio-economic development of the state]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences], vol. 5(3), pp. 243–246. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5\(3\)_62](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5(3)_62) (accessed 10 August 2019). (in Ukrainian)
12. Sbruiev M.H. (2015) Tekhnolohii hrantovoho suprovodu naukovykh doslidnykh proektiv v universytetakh SSHA [Technologies of Grant Support for Research Projects at US Universities] *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies], no. 3(47). Available at: [file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2015_3_19%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2015_3_19%20(1).pdf) (accessed 10 August 2019). (in Ukrainian)
13. Shevchenko N. (2013) Mizhnarodna hrantova pidtrymka naukovykh doslidzhen v Kyivskomu natsionalnomu universyte-ti imeni Tarasa Shevchenka u 2008–2011 rr. [International Grant Support of Scientific Research at Taras Shevchenko National University of Kyiv in 2008–2011]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriiia* [Bulletin of the Taras Shevchenko Kyiv National Universit. History], issue 2, pp. 63–67. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2013_2_20 (accessed 19 August 2019). (in Ukrainian)
14. Strel'tsova E.A. (2014) Issledovatel'skie granty: sotsiologich-eskiy analiz ponyatiya [Research grants: sociological analysis of the concept] *Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kul'turologiya i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki* [Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art studies. Questions of theory and practice], no. 7(45), pp. 186–188. (in Russian)
15. Strel'tsova E.A. (2014) Negativnye posledstviya grantozavisimosti sovremennoy nauki. [Negative consequences of grande dependence of modern science.] *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Seriya 12. Psikhologiya. Sotsiologiya. Pedagogika* [Bulletin of St. Petersburg University. Series 12. Psychology. Sociology. Pedagogy], issue 1, pp. 166–176. (in Russian)
16. NSF-funded Nobel Prize winners in science through 2014. Available at: https://www.nsf.gov/news/news_summ.jsp?cntn_id=100683 (accessed 19 August 2019).
17. Scimago institutions rankings. Available at: <https://www.scimagoir.com/rankings.php?country=UKR&fbclid=IwAR1cBC6c9XRbKPAmL1UtwM5pUMbbMIWwVvk0pX0rL-4wi8z1r8xhsvsX0bzc> (accessed 10 August 2019).
18. Official site of the Project-Educational Center of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University "Agents of Changes". URL: <http://agencyzmin.pnu.edu.ua/en> (accessed 19 November 2019).
19. Project Management Division. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Available at: <https://projects.pnu.edu.ua/> (accessed 19 August 2019).